Nóvember 1972 20

Fréttabréf

Kjararannsóknarnefndar

Kjararannsóknarnefnd
Skólavörðustíg 12
Símar: 21775 og 21776

F R É T T A B R É F

20

Kjararannsóknarnefnd er þannig skipuð
í nóvember 1972.

Björgvin Sigurðsson
Björn Jónsson (formaður)
Haukur Björnsson
Helgi Bergs
Hjalti Kristgeirsson
Sigurvin Einarsson

Efnisyfirlit:

		Bls.
I	Tímakaup og vinnutími í Reykjavík á 3. ársfjórðungi 1971. Birtar eru niðurstöðutölur úr launaskýrslum fyrir þennan fjórðung.	3
II	Tímakaup og vinnutími í Reykjavík á 4. ársfjórðungi 1971. Niðurstöðutölur úr launaúrtaki nefndarinnar eru hér birtar fyrir 4. ársfjórðung og samanburður gerður við 4. ársfjórðung 1970.	9
III	Ársmeðaltöl tímakaups og vinnutíma í Reykjavík árið 1971.	21
IV	Nokkrar tölur um ákvæðisvinnu iðnaðarmanna á 4. ársfjórðungi 1971.	26
V	Yfirborganir og launaskrið	28

Tímakaup og vinnutími í
Reykjavík á 3. ársfj. 1971.

Hér á eftir fara töflur um tímakaup og vinnutíma í Reykjavík á 3. ársfjórðungi 1971. Einnig töflur um hlutfallslega skiptingu vinnutímans í dagvinnu, eftirvinnu og næturvinnu. Samsvarandi töflur eru í Fréttabréfi nr. 18.

58 fyrirtæki senda Kjararannsóknarnefnd upplýsingar um launagreiðslur og vinnutíma. Skýrslur þær, sem hér birtast ná yfir 1541 vinnustund.

Tafla 1 — Tímakaupstafla - 3. ársfj. 1971.

Verkamenn Véltafla 245	Heildar- vinnust. þús.	 Vog	Tímak. í dagv. kr.	Helgid. álag kr.	Eftirv. álag kr.	Næturv. álag kr.	Meðal- tímak. kr.
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Alm. verkamannav.							
Fiskvinna	35	15	93,02	0	5,94	7,82	106,78
Hafnarvinna	225	20	99,30	0	7,28	7,76	114,34
Pakkhúsvinna	40	3	99,73	0	4,08	5,21	109,02
Lyftaravinna	3	2	127,66	0	9,21	10,42	147,29
Byggingarvinna	15	10	128,84	0	9,71	5,55	144,10
Afgreiðslustörf	60	7	122,52	0	1,14	15,53	139,19
Bæjarvinna	217	15	92,90	0	5,45	6,61	104,96
Verksmiðjuvinna	68	11	102,83	0	3,68	3,66	110,17
Slippvinna	24	2	92,62	0	6,34	10,02	108,98
Ýmis alm.vinna	98	15	102,90	0	5,29	9,77	117,96
Vegið meðaltal	785	100	103,35	0	5,85	7,79	116,99
Aðstoð v/fagvinnu							
Málmsmíðar	26	35	109,11	0	4,81	3,94	117,86
Trésmíðar	8	30	111,86	0	6,09	3,66	121,61
Bifr.sm.og viðg.	18	35	117,31	0	6,18	11,77	135,26
Vegið meðaltal	52	100	112,80	0	5,67	6,60	125,07
Vélstjórn							
Bílstjórar	151	80	111,11	0	5,22	17,37	133,70
Ýtu-og kranastj.	75	20	107,38	0	7,69	18,58	133,65
Vegið meðaltal	226	100	110,36	0	5,71	17,61	133,69
Samanvegið							
Alm.verkamannav.	785	55	103,35	0	5,85	7,79	116,99
Aðst.v/fagv.	52	20	112,80	0	5,67	6,60	125,07
Vélstjórn	226	25	110,36	0	5,71	17,61	133,69
	1036	100	106,99	0	5,78	10,00	122,78

Tafla 2 Vinnutíma- og kaupgreiðslutafla - 3. ársfj. 1971.

Verkamenn Véltafla 345	Heildar- vinnust. þús.	Vog	Skipting vinnutíma Dvt. %	 Evt. %	 Nvt. %	Heildar- kaup þús. kr.
	1.	2.	3.	4.	5.	6.
Alm.verkamannav.						
Fiskvinna	35	15	74,4	14,2	11,4	3720
Hafnarvinna	225	20	73,0	16,4	10,6	25717
Pakkhúsvinna	40	3	83,6	9,5	6,9	4408
Lyftaravinna	3	2	72,8	16,0	11,2	446
Byggingarvinna	15	10	76,4	17,7	5,9	2093
Afgreiðslustörf	60	7	82,0	2,0	16,0	7309
Bæjarvinna	217	15	76,7	13,3	10,0	22763
Verksmiðjuvinna	68	11	86,8	8,5	4,7	8956
Slippvinna	24	2	70,6	14,6	14,8	2602
Ýmis alm. vinna	98	15	76,1	11,2	12,7	11529
Vegið meðaltal	785	100	77,0	12,8	10,2	89543
Aðstoð v/fagvinnu						
Málmsmíðar	26	35	84,7	10,5	4,8	3014
Trésmíðar	8	30	82,6	13,0	4,4	1033
Bifr.sm.og viðg.	18	35	75,2	11,4	13,4	2390
Vegið meðaltal	52	100	80,7	11,6	7,7	6437
Vélstjórn						
Bílstjórar	151	80	70,0	9,3	20,7	20189
Ýtu- og kranastj.	75	20	62,7	13,6	23,7	10066
Vegið meðaltal	226	100	68,5	10,2	21,3	30255
Samanvegið						
Alm. vinna	785	55	77,0	12,8	10,2	89543
Aðstoð v/fagv.	52	20	80,7	11,6	7,7	6437
Vélstjórn	226	25	68,5	10,2	21,3	30255
	1063	100	75,6	11,9	12,5	126235

Tafla 3 — Tímakaupstafla - 3. ársfj. 1971.

Iðnaðarmenn Véltafla 265	Heildar- vinnust. þús.	Tímak. í dagv. kr.	Helgid. álag kr.	Eftirv. álag kr.	Næturv. álag kr.	Meðal- tímak. kr.
	1.	2.	3.	4.	5.	6.
Skipasm. og viðg.	5	139,46	0	8,39	4,88	152,73
Málmsmíðar	89	135,84	0	6,72	9,93	152,49
Trésmíðar	26	139,79	0	7,86	10,88	158,53
Húsgagnagerð	36	126,05	0	6,07	7,98	140,10
Flugvirkjun	27	196,84	0	1,81	28,93	227,58
Bifr.sm.og viðg.	42	140,52	0	8,37	11,70	160,59
Rafvirkjun	40	156,77	0	7,69	10,86	175,32
Bökunarvinna	4	111,46	0	2,67	12,74	126,87
Prentun og bókag.	15	158,40	0	0,00	17,79	176,19
	284					

Tafla 4 — Vinnutíma- og kaupgreiðslutafla - 3. ársfj. 1971.

Iðnaðarmenn Véltafla 365	Heildar- vinnust. þús.	Skipting vinnutíma Dvt. %	 Evt. %	 Nvt. %	Heildar- kaup þús. kr.
	1.	2.	3.	4.	5.
Skipasm. og viðg.	5	81,0	14,3	4,7	826
Málmsmíðar	89	79,1	11,2	9,7	13600
Trésmíðar	26	76,9	12,6	10,5	4477
Húsgagnagerð	36	80,6	11,0	8,4	5027
Flugvirkjun	27	80,9	1,9	17,2	6116
Bifr.sm.og viðg.	42	75,6	13,2	11,2	6933
Rafvirkjun	40	79,4	11,4	9,2	6927
Bökunarvinna	4	80,2	5,1	14,7	532
Prentun og bókag.	15	87,9	0,0	12,1	2635
	284				47073

Tafla 5 Tímakaupstafla - 3. ársfj. 1971.

Verkakonur Véltafla 235	Heildar-vinnust. þús.	Tímak. í dagv. kr.	Helgid. álag kr.	Eftirv. álag kr.	Næturv. álag kr.	Meðal-tímak. kr.
	1.	2.	3.	4.	5.	6.
Fiskvinna	47	90,76	0	4,91	2,03	97,70
Afgreiðslustörf	11	95,24	0	1,44	4,77	101,45
Verksmiðjuvinna	72	85,92	0	1,00	1,00	87,92
Bæjarvinna	13	80,30	0	1,30	6,95	88,55
Bökunarvinna	4	99,71	0	0,32	0,48	100,51
Fatasaumur	29	116,81	0	0,77	0,09	117,67
Prentun og bókag.	4	110,10	0	0,00	6,63	116,73
Ýmis alm. vinna	14	100,18	0	0,08	2,16	102,42
	194					

Tafla 6 Vinnutíma- og kaupgreiðslutafla - 3. ársfj. 1971.

Verkakonur Véltafla 335	Heildar-vinnust. þús.	Skipting vinnutíma Dvt. %	Evt. %	Nvt. %	Heildar-kaup þús. kr.
	1.	2.	3.	4.	5.
Fiskvinna	47	83,9	13,1	3,0	4627
Afgreiðslustörf	11	90,1	3,5	6,4	1114
Verksmiðjuvinna	72	95,6	2,9	1,5	6828
Bæjarvinna	13	85,4	3,6	11,0	1189
Bökunarvinna	4	98,6	0,8	0,6	369
Fatasaumur	29	98,2	1,7	0,1	3541
Prentun og bókag.	4	93,5	0,0	6,5	474
Ýmis alm. vinna	14	97,1	0,2	2,7	1438
	194				19580

Tímakaup og vinnutími í Reykjavík
á 4. ársfjórðungi 1971.

Þau gögn sem liggja til grundvallar greiddu tímakaupi, eru fengin úr bókhaldi 58 fyrirtækja og ná yfir 1584 þús. vinnustundir.

Tímakaup verkamanna.

Á tímabilinu 4. ársfj. 1970 til 4. ársfj. 1971 hækkaði samningsbundinn kauptaxti Dagsbrúnar 1. des. 1971, auk þess sem kaupgreiðsluvísitala hækkaði 1. ágúst og 1. september. Samtals fer þessi hækkun vegins meðaltals dagvinnutaxta Dagsbrúnar úr kr. 85,66 í kr. 90,79 eða kr. 5,13, sem er 6,0% hækkun.

Raunveruleg hækkun á greiddu tímakaupi í dagvinnu var samkv. úrtaki Kjararannsóknarnefndar kr. 6,04 eða 5,8%. Launaskrið sem hundraðshluti af launum hefir því ekki hækkað. Á þessu tímabili var verðstöðvun og kaupgjaldssamningur ekki undirritaður fyrr en í lok tímabilsins eða 1. des. 1971.

Greitt tímakaup á 4. ársfj. 1970 og 4. ársfj. 1971.

Tafla 1,1	Tímak. í dagv. 1970	Tímak. í dagv. 1971	Aukn. %	Meðaltímakaup 1970	Meðaltímakaup 1971	Aukn. %
Alm. verkamannav.	99,42	105,23	5,8	112,69	118,22	4,9
Aðstoð v/fagvinnu	112,30	119,34	6,3	125,59	134,24	6,9
Vélstjórn	109,83	115,58	5,2	129,93	136,82	5,3
Samanvegið	104,60	110,64	5,8	119,58	126,07	5,4

Raunverulega greitt meðaltímakaup hækkar um kr. 6,49 eða 5,4%. Ef meðaltímakaupið er tekið án helgidagaálags hækkar það um kr. 7,05 eða 6,0%.

Skýringar á tímakaupshugtökum.

Tímak. í dagv. = kaup : (1,0 Dvt. + 1,4 · Evt. + 1,8 · Nvt.)

Helgid.álag = ((tímak.í dagv. · helgid.tímar) : (Dvt.+ Evt. + Nvt.))

Eftirv.álag.= tímak. í dagv. ((Dvt. + 1,4 Evt.) : (Dvt.+ Evt.)) - tímak. í dagv.)

Meðaltímakaup = kaup : (Dvt. + Evt. + Nvt.)

Næturv.álag = meðaltímak.- tímak.í dagv.- helgid.álag - eftirv.álag.

Vinnutími verkamanna.

Tafla 1,2	Dvt. %	Evt. %	Nvt. %
4. ársfj. 1971			
Alm. verkamannav.	79,9	12,6	7,5
Aðst. v/fagvinnu	80,0	13,3	6,7
Vélstjórn	73,0	11,2	15,5
Samanvegið	78,3	12,4	9,3
Meðaltöl			
4. ársfj. 1971	78,3	12,4	9,3
4. " 1970	78,9	11,8	9,3
4. " 1969	79,7	11,4	8,9
4. " 1968	79,4	11,1	9,5
4. " 1967	77,7	12,6	9,7
4. " 1966	75,8	13,8	10,4

Tafla 1,2 sýnir hlutfallslega skiptingu vinnutíma verkamanna. Á árunum 1966 - 1969 styttist vinnutíminn stöðugt. Árið 1970 fer vinnutíminn að lengjast aftur og heldur sú þróun áfram á fjórða ársfj. 1971. Þróun vinnutímans er auðsjáanlega mjög í samræmi við efnahagsástand og atvinnustig landsins. Sem fyrr hafa stjórnendur véla lengstan vinnutíma innan þeirra starfshópa sem skráðir eru.

Tímakaup iðnaðarmanna.

Greitt tímakaup á 4. ársfj. 1970 og 1971.

Tafla 1,3	Tímak. í dagv. 1970	Tímak. í dagv. 1971	Aukning	Meðaltímakaup 1970	Meðaltímakaup 1971	Aukning
	kr.	kr.	%	kr.	kr.	%
Skipasm. og viðg.	144,89	139,03	- 4,0	158,90	154,06	- 3,0
Málmsmíðar	126,90	140,99	11,1	141,12	156,98	11,2
Trésmíðar	126,45	131,68	4,1	138,56	143,67	3,7
Húsgagnagerð	123,16	132,10	7,3	130,47	148,98	14,2
Flugvirkjun	180,21	✱ 204,70	13,6	202,14	✱ 228,50	13,0
Bifr.sm.og viðg.	134,11	146,01	8,9	148,14	161,61	9,1
Rafvirkjun	142,55	157,81	10,7	155,82	175,75	12,8
Bökunarvinna	121,65	125,44	3,1	141,29	136,50	- 3,4
Prentun og bókag.	146,25	161,59	10,5	167,06	191,92	14,9
Vegið meðaltal	136,03	147,86	8,7	150,90	166,17	10,1

✱ Áætlaðar tölur

Tímakaup iðnaðarmanna í dagvinnu hefur hækkað um kr. 11,83 eða 8,7%, sem er hlutfallslega nokkuð meira en hjá verkamönnum. Meðaltímakaup án helgidagaálags hefur hækkað um kr. 15,27 eða 10,1%, sem þýðir að yfirvinna hefur aukizt talsvert.

Ársfjórðungsleg þróun á greiddu
tímakaupi verkam. frá 1. ársfj. 1966.

Tafla 1,4		Tímak. í dagv.	Meðaltímakaup án hd.	Meðaltímakaup með hd.	Ársfjórðungsleg hækkun % 1	Ársfjórðungsleg hækkun % 2	Ársfjórðungsleg hækkun % 3
		1	2	3	4	5	6
1966	1. ársfj.	55,00	62,90	63,33	-	-	-
	2. "	57,94	69,46	73,85	5,3	10,4	16,6
	3. "	59,50	70,08	70,08	2,7	0,9	5,1
	4. "	62,82	72,84	73,53	5,6	3,9	4,9
1967	1. ársfj.	61,58	69,94	72,12	- 2,0	- 4,0	- 1,9
	2. "	62,46	73,22	76,50	1,4	4,7	6,1
	3. "	62,71	72,96	72,96	0,4	- 0,4	- 4,6
	4. "	62,84	72,17	73,96	0,2	- 0,2	- 1,0
1968	1. ársfj.	63,80	72,15	72,82	1,5	0,0	- 1,2
	2. "	65,53	78,16	83,66	2,7	8,3	14,9
	3. "	66,85	77,39	77,39	2,0	- 1,0	- 7,5
	4. "	68,31	77,07	79,25	2,2	- 0,4	2,4
1969	1. ársfj.	69,91	77,54	78,29	2,3	0,6	1,2
	2. "	74,25	86,14	92,42	6,2	11,1	18,1
	3. "	80,45	89,61	89,61	8,4	4,0	- 3,0
	4. "	82,69	92,19	95,35	2,8	2,9	6,4
170	1. ársfj.	82,19	90,88	94,04	- 0,6	- 1,4	- 1,4
	2. "	86,43	100,85	105,24	5,2	11,0	11,9
	3. "	102,68	116,33	116,33	18,8	15,4	10,5
	4. "	104,60	117,38	119,58	1,9	0,9	2,8
1971	1. ársfj.	105,52	116,93	118,03	0,9	- 0,4	- 1,3
	2. "	105,33	122,69	130,92	- 0,2	4,9	10,9
	3. "	106,99	122,78	122,78	1,6	0,1	- 6,2
	4. "	110,64	124,43	126,07	3,7	1,3	2,7

Kaupmáttur tímakaups verkamanna miðað
við framfærsluvísitölu Kauplagsnefndar.

Tafla I,5	Greitt tímak. í dagv.	Greitt meðal-tímak. án hd.	Vísit. framf. kostn.	Vístitala kaupm. Tímak. í dagv.	Meðal-tímak.
	1	2	3	4	5
1961	24,70	28,10	79,6	95,5	91,1
1962	27,90	32,50	88,3	97,2	95,0
1963	32,50	38,75	100,0	100,0	100,0
1964	41,25	48,60	119,2	106,5	105,2
1965	49,00	57,87	127,7	118,1	116,9
1966	58,84	68,82	141,2	128,1	125,7
1967 1. ársfj.	61,58	69,94	143,9	131,7	125,4
2. "	62,46	73,65	143,9	133,6	132,0
3. "	62,71	72,96	144,1	133,9	130,7
4. "	62,84	72,17	152,9	126,5	121,8
1968 1. ársfj.	63,80	72,15	162,5	120,8	114,6
2. "	65,53	78,16	165,0	122,2	122,2
3. "	66,85	77,39	168,0	122,4	118,9
4. "	68,31	77,07	179,7	117,0	110,8
1969 1. ársfj.	69,91	77,54	193,9	110,9	103,2
2. "	74,25	86,14	202,6	112,8	109,7
3. "	80,45	89,61	210,3	117,7	110,0
4. "	82,69	92,19	214,4	118,7	111,0
1970 1. ársfj.	82,19	90,88	220,3	114,8	106,5
2. "	86,43	100,85	227,1	117,1	114,6
3. "	102,68	116,33	238,1	132,7	126,1
4. "	104,60	117,38	243,5	132,2	124,4
1971 1. ársfj.	105,52	116,93	244,9	132,6	123,2
2. "	105,33	122,69	247,1	131,2	128,1
3. "	106,99	122,78	246,5	133,6	128,5
4. "	110,64	124,43	249,4	136,5	128,8

Ath: Vísitala framfærslukostnaðar er hér reiknuð út sem ársmeðaltal og ársfjórðungsmeðaltal, miðað við stöðu hennar í miðjum mánuði.

Kaupmáttur tímakaups verkamanna miðað við vísitölu Hagstofu Íslands fyrir vörur og þjónustu.

Tafla 1,6	Vísit. tímak. í dagv.	Vísit. meðal-tímak. án hd.	Vísit. vöru og þjónustu	Vísitala kaupm. Tímak. í dagv.	Vísitala kaupm. Meðal-tímak.
	1	2	3	4	5
1961	76,0	72,5	79,4	95,7	91,3
1962	85,8	83,9	88,7	96,7	94,6
1963	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1964	126,9	125,4	119,4	106,3	105,0
1965	150,8	149,3	128,2	117,6	116,5
1966	181,0	177,6	144,5	125,2	122,8
1967 1. ársfj.	189,5	180,5	147,7	128,3	122,2
2. "	192,2	190,0	147,3	130,5	129,0
3. "	193,0	188,3	146,6	131,7	128,4
4. "	193,4	186,2	156,0	124,0	119,4
1968 1. ársfj.	196,3	186,2	165,6	118,5	112,4
2. "	201,6	201,7	168,6	119,6	119,6
3. "	205,7	199,7	171,7	119,8	116,3
4. "	210,2	199,0	185,4	113,4	107,4
1969 1. ársfj.	215,1	200,1	201,7	106,6	99,2
2. "	228,5	222,3	211,4	108,1	105,2
3. "	247,5	231,3	219,9	112,6	105,2
4. "	254,4	237,9	224,9	113,1	105,8
1970 1. ársfj.	252,9	234,5	230,9	109,5	101,6
2. "	265,9	260,3	239,0	111,3	108,9
3. "	315,9	300,2	250,3	126,2	119,9
4. "	321,9	302,9	260,2	123,7	116,4
1971 1. ársfj.	324,7	301,7	260,2	124,8	115,9
2. "	324,1	316,6	262,5	123,5	120,6
3. "	329,2	316,8	262,8	125,3	120,6
4. "	340,4	321,1	266,7	127,6	120,4

Ath: Vísitala vöru og þjónustu er hér reiknuð út sem ársmeðaltal og ársfjórðungsmeðaltal, miðað við stöðu hennar í miðjum mánuði.

Kaupmáttur tímakaups iðnaðarmanna miðað
við framfærsluvísitölu Kauplagsnefndar.

Tafla 1,7	Vísit. tímak. í dagv.	Vísit. meðal-tímak. án hd.	Vísit. framf. kostn.	Vísitala kaupm. tímak. í dagv.	Vísitala kaupm. meðal-tímak.
	1	2	3	4	5
1963	100,0	100,0	100,0	100	100
1964	123,2	126,0	119,2	103	106
1965	147,3	155,0	127,7	115	121
1966 1. ársfj.	173,5	174,3	135,4	128	129
2. "	183,2	203,2	140,4	130	145
3. "	188,1	130,7	144,7	130	132
4. "	186,2	188,6	144,4	129	131
1967 1. ársfj.	187,1	189,9	143,9	130	132
2. "	196,5	203,8	143,9	133	142
3. "	192,0	193,9	144,1	133	135
4. "	195,3	200,9	152,9	128	131
1968 1. ársfj.	196,7	193,8	162,5	121	119
2. "	198,5	217,3	165,0	120	132
3. "	207,7	206,8	168,0	124	123
4. "	204,3	206,2	179,7	114	115
1969 1. ársfj.	206,3	199,6	193,9	106	103
2. "	216,5	233,6	202,6	107	115
3. "	239,4	232,9	210,3	114	111
4. "	246,3	249,3	214,4	115	116
1970 1. ársfj.	253,2	243,0	220,3	115	110
2. "	257,7	267,5	227,1	114	118
3. "	306,4	302,3	238,1	129	127
4. "	320,1	314,4	243,5	131	129
1971 1. ársfj.	319,7	314,0	244,9	133	128
2. "	327,8	321,5	247,1	133	130
3. "	345,3	343,7	246,5	140	139
4. "	347,9	346,2	249,4	140	139

Kaupmáttur tímakaups iðnaðarmanna
miðað við vöru og þjónustu.

Tafla 1,8	Greitt tímak. í dagv.	Greitt meðal-tímak. án hd.	Vísit. vöru og þjónustu	Vísitala kaupm. tímak. í dagv.	Vísitala kaupm. meðal-tímak.
	1	2	3	4	5
1963	42,50	48,00	100,0	100	100
1964	52,35	60,50	119,4	103	106
1965	62,60	74,42	128,2	115	121
1966 1. ársfj.	73,74	83,65	138,2	126	126
2. "	77,86	97,54	143,6	128	142
3. "	79,92	91,55	148,1	127	129
4. "	79,14	90,53	148,1	126	127
1967 1. ársfj.	79,53	91,14	147,7	127	129
2. "	81,40	97,83	147,3	130	138
3. "	81,60	93,09	146,6	131	132
4. "	83,00	96,45	156,0	125	129
1968 1. ársfj.	83,60	93,02	165,6	119	117
2. "	84,35	104,29	168,6	118	129
3. "	88,25	99,28	176,7	121	120
4. "	86,84	98,95	185,4	110	111
1969 1. ársfj.	87,68	95,79	201,7	102	99
2. "	92,02	112,14	211,4	102	111
3. "	101,74	111,80	219,9	109	106
4. "	104,69	119,67	224,9	110	111
1970 1. ársfj.	107,63	116,64	230,9	110	105
2. "	109,53	128,42	239,0	108	112
3. "	130,20	145,11	250,3	122	121
4. "	136,03	150,90	260,2	123	121
1971 1. ársfj.	135,89	150,71	260,2	126	122
2. "	139,30	154,31	262,5	125	122
3. "	146,77	165,00	262,8	131	131
4. "	147,86	166,17	266,7	130	130

Tafla 1 Tímakaupstafla - 4. ársfj. 1971

Verkamenn Véltafla 245	Heildar- vinnust. þús.	Vog	Tímak. í dagv. kr.	Helgid. álag kr.	Eftirv. álag kr.	Næturv. álag kr.	Meðal- tímak. kr.
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Alm. verkamannav.							
Fiskvinna	23	15	93,58	1,60	4,02	3,75	102,95
Hafnarvinna	221	20	99,15	1,17	6,94	7,10	114,36
Pakkhúsvinna	42	3	102,59	1,54	4,65	6,47	115,25
Lyftaravinna	2	2	107,20	1,28	7,68	5,61	121,77
Byggingarvinna	11	10	121,57	1,97	9,44	2,41	135,39
Afgreiðslustörf	48	7	126,75	2,13	2,14	6,52	137,54
Bæjarvinna	182	15	98,21	1,05	5,53	5,35	110,14
Verksmiðjuvinna	94	11	110,53	1,11	4,18	6,31	122,13
Slippvinna	21	2	99,69	1,52	7,28	5,62	114,11
Ýmis alm. vinna	80	15	108,21	1,79	5,77	8,29	124,06
Vegið meðaltal	724	100	105,23	1,47	5,68	5,84	118,22
Aðstoð v/fagvinnu							
Málmsmíðar	27	35	116,22	2,13	5,47	3,33	127,15
Trésmíðar	30	30	110,93	1,70	6,51	4,74	123,88
Bifr.sm. og viðg.	13	35	129,66	2,06	8,66	9,82	150,20
Vegið meðaltal	70	100	119,34	1,98	6,90	6,02	134,24
Vélstjórn							
Bílstjórar	137	80	116,11	1,81	5,74	13,33	136,99
Ýtu- og kranastj.	59	20	113,42	1,57	7,46	13,69	136,14
Vegið meðaltal	196	100	115,58	1,76	6,08	13,40	136,82
Samanvegið:							
Alm.verkamannav.	724	55	105,23	1,47	5,68	5,84	118,22
Aðstoð v/fagvinnu	70	20	119,34	1,98	6,90	6,02	134,24
Vélstjórn	196	25	115,58	1,76	6,08	13,40	136,82
	990	100	110,64	1,64	6,02	7,77	126,07

Tafla 2 Vinnutíma- og kaupgreiðslutafla - 4. ársfj. 1971.

Verkamenn Véltafla 345	Heildar- vinnust. þús.	Vog	Skipting vinnutíma Dvt. %	Evt. %	Nvt. %	Heildar- kaup þús. kr.
	1.	2.	3.	4.	5.	6.
Alm. verkamannav.						
Fiskvinna	23	15	84,5	10,2	5,3	2390
Hafnarvinna	221	20	74,4	15,8	9,8	25283
Pakkhúsvinna	42	3	81,3	10,4	8,3	4888
Lyftaravinna	2	2	76,2	16,6	7,2	244
Byggingarvinna	11	10	78,4	18,9	2,7	1457
Afgreiðslustörf	48	7	89,6	3,9	6,5	6324
Bæjarvinna	182	15	79,6	13,1	7,3	20071
Verksmiðjuvinna	94	11	83,7	8,8	7,5	9787
Slippvinna	21	2	75,5	16,8	7,7	2351
Ýmis alm. vinna	80	15	77,7	12,0	10,3	9939
Vegið meðaltal	724	100	79,9	12,6	7,5	82734
Aðstoð v/fagvinnu						
Málmsmíðar	28	35	84,9	11,3	3,8	3708
Trésmíðar	30	30	80,5	13,8	5,7	3715
Bifr.sm. og viðg.	13	35	74,7	15,0	10,3	1921
Vegið meðaltal	71	100	80,0	13,3	6,7	9344
Vélstjórn						
Bílstjórar	137	80	74,2	10,5	15,3	18749
Ýtu- og kranastj.	59	20	69,8	13,8	16,4	3967
Vegið meðaltal	196	100	73,3	11,2	15,5	22716
Samanvegið						
Alm. vinna	724	55	79,9	12,6	7,5	82734
Aðst. v/fagv,	71	20	80,0	13,3	6,7	9344
Vélstjórn	196	25	73,3	11,2	15,5	22716
	991	100	78,3	12,4	9,3	114794

Tafla 3 — Tímakaupstafla - 4. ársfj. 1971.

Iðnaðarmenn Véltafla 265	Heildar- vinnust. þús.	Tímak. í dagv. kr.	Helgid. álag kr.	Eftirv. álag kr.	Næturv. álag kr.	Meðal- tímak. kr.
	1.	2.	3.	4.	5.	6.
Tímavinna						
Skipasm. og viðg.	7	139,03	2,32	9,01	6,02	156,38
Málmsmíðar	92	140,99	2,29	7,36	8,63	159,27
Trésmíðar	47	131,68	2,28	7,79	4,20	145,95
Húsgagnagerð	42	132,10	2,18	6,74	5,78	146,80
Flugvirkjun						
Bifr.sm. og viðg.	48	146,01	2,41	8,52	7,08	164,02
Rafvirkjun	38	157,81	2,68	7,21	10,73	178,43
Bókunarvinna	3	125,44	2,35	1,75	9,31	138,85
Prentun og bókag.	17	161,59	2,65	0,00	30,33	194,57
	294					

Tafla 4 — Vinnutíma- og kaupgreiðslutafla 4. ársfj. 1971.

Iðnaðarmenn Véltafla 365	Heildar- vinnust. þús.	Skipting vinnutíma Dvt. %	 Evt. %	 Nvt. %	Heildar- kaup þús kr.
	1.	2.	3.	4.	5.
Skipasm. og viðg.	7	78,8	15,3	5,9	1169
Málmsmíðar	92	79,8	12,0	8,2	14611
Trésmíðar	47	81,5	14,2	4,3	8287
Húsgagnagerð	42	82,2	12,0	5,8	6047
Flugvirkjun					
Bifr.sm. og viðg.	48	79,9	13,6	6,5	7997
Rafvirkjun	38	80,6	10,4	9,0	6729
Bókunarvinna	3	87,4	3,2	9,4	452
Prentun og bókag.	17	79,8	0,0	20,2	3399
	294				48691

Tafla 5 — Tímakaupstafla - 4. ársfj. 1971.

Verkakonur Véltafla 235	Heildar- vinnust. þús.	Tímak. í dagv. kr.	Helgid. álag kr.	Eftirv. álag kr.	Næturv. álag kr.	Meðal- tímak. kr.
	1.	2.	3.	4.	5.	6.
Fiskvinna	28	91,03	1,45	3,17	0,48	96,13
Afgreiðslustörf	10	96,33	1,66	1,70	2,63	102,32
Verksmiðjuvinna	130	90,05	0,89	1,79	1,60	94,33
Bæjarvinna	5	84,20	0,28	4,20	15,96	104,64
Bökunarvinna	5	98,61	1,94	0,91	3,75	105,21
Fatasaumur	40	95,50	2,04	0,25	0,20	97,99
Prentun og bókag.	8	111,81	1,69	0,00	28,62	142,12
Ýmis alm. vinna	11	101,10	1,99	0,93	4,18	108,20
	237					

Tafla 6 — Vinnutíma- og kaupgreiðslutafla - 4. ársfj. 1971.

Verkakonur Véltafla 335	Heildar- vinnust. þús.	Skipting vinnutíma Dvt. %	 Evt. %	 Nvt. %	Heildar- kaup þús. kr.
	1.	2.	3.	4.	5.
Fiskvinna	28	90,6	8,7	0,7	2734
Afgreiðslustörf	10	92,2	4,3	3,5	1058
Verksmiðjuvinna	130	92,8	4,9	2,3	12922
Bæjarvinna	5	65,5	9,3	25,2	489
Bökunarvinna	5	93,0	2,2	4,8	517
Fatasaumur	40	99,1	0,7	0,2	4005
Prentun og bókag.	8	72,5	0,0	27,5	1125
Ýmis alm. vinna	11	92,6	2,2	5,2	1170
	237				24020

Tímakaup og vinnutími í
Reykjavík, ársmeðaltöl 1971.

Tafla 1.

Verkamenn

Tímakaupstafla - Ársmeðaltöl 1971.

	Heildar-vinnust. þús.	Vog	Tímak. í dagv. kr.	Helgid. álag kr.	Eftirv. álag kr.	Næturv. álag kr.	Meðal-tímak. kr.
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Alm. verkamannav.							
Fiskvinna	133	15	92,10	2,06	5,24	10,03	109,43
Hafnarvinna	877	20	97,36	1,87	6,69	7,57	113,49
Pakkhúsvinna	170	3	99,82	2,73	4,40	6,90	113,85
Lyftaravinna	11	2	105,94	1,89	7,18	9,47	124,48
Byggingarvinna	53	10	126,21	3,47	9,72	5,05	144,45
Afgreiðslustörf	208	7	124,37	3,51	1,41	11,87	141,16
Bæjarvinna	794	15	93,91	1,59	5,24	4,93	105,67
Verksmiðjuvinna	290	11	104,14	3,22	3,19	4,02	114,57
Slippvinna	91	2	93,99	2,24	6,35	7,31	109,89
Ýmis alm. vinna	368	15	103,77	2,83	5,61	9,42	121,63
Vegið meðaltal	2995	100	102,71	2,46	5,58	7,49	118,24
Aðstoð v/fagvinnu.							
Málmsmíðar	114	35	112,28	3,48	4,96	3,90	124,62
Trésmíðar	78	30	106,64	3,03	6,35	3,85	119,87
Bifr.sm. og viðg.	62	35	121,21	3,45	6,99	9,86	141,51
Vegið meðaltal	254	100	113,71	3,34	6,09	5,97	129,11
Vélstjórn							
Bílstjórar	537	80	112,40	3,01	5,33	14,28	135,02
Ýtu- og kranastj.	264	20	108,14	2,49	7,14	14,14	131,91
Vegið meðaltal	801	100	111,55	2,91	5,69	14,25	134,40
Samanvegið:							
Alm. vinna	2995	55	102,71	2,46	5,58	7,49	118,24
Aðst. v/fagvinnu	254	20	113,71	3,34	6,09	5,97	129,11
Vélstjórn	801	25	111,55	2,91	5,69	14,25	134,40
	4050	100	107,12	2,74	5,71	8,88	124,45

Tafla 2.

Verkamenn

Vinnutíma- og kaupgreiðslutafla.

Ársmeðaltöl 1971

	Heildar-vinnust. þús.	Vog	Skipting vinnutíma Dvt. %	Evt. %	Nvt. %	Heildar kaup þús.kr.
	1.	2.	3.	4.	5.	6.
Alm. verkamannav.						
Fiskvinna	133	15	73,2	12,0	14,8	14632
Hafnarvinna	877	20	74,1	15,3	10,6	99755
Pakkhúsvinna	170	3	80,9	10,0	9,1	19380
Lyftaravinna	11	2	72,9	14,7	12,4	1384
Byggingarvinna	53	10	76,3	18,2	5,5	7543
Afgreiðslustörf	208	7	85,4	2,5	12,1	24035
Bæjarvinna	794	15	79,9	13,0	7,1	83967
Verksmiðjuvinna	290	11	87,8	7,2	5,0	30525
Slippvinna	91	2	74,3	15,0	10,7	9869
Ýmis alm. vinna	368	15	75,9	11,9	12,2	44569
Vegið meðaltal	2995	100	77,8	12,3	9,9	335659
Aðstoð v/fagvinnu.						
Málmsmíðar	114	35	84,9	10,5	4,6	14165
Trésmíðar	78	30	81,0	14,2	4,8	9445
Bifr.sm. og viðg.	62	35	76,3	12,8	10,9	8651
Vegið meðaltal	254	100	80,7	12,4	6,9	32261
Vélstjórn						
Bílstjórar	537	80	71,9	10,9	17,2	63817
Ýtu- og kranastj.	264	20	70,0	12,5	17,5	39360
Vegið meðaltal	801	100	71,5	11,2	17,3	103177
Samanvegið:						
Alm. verkamannav.	2995	55	77,8	12,3	9,9	335659
Aðst. v/fagv.	254	20	80,7	12,4	6,9	32261
Vélstjórn	801	25	71,5	11,2	17,3	103177
	4050	100	76,8	12,0	11,2	471097

Tafla 3 Tímakaupstafla - Ársmeðaltöl 1971.

Iðnaðarmenn

	Heildar-vinnust. þús.	Tímak. í dagv. kr.	Helgid. álag kr.	Eftirv. álag kr.	Næturv. álag kr.	Meðal-tímak. kr.
	1.	2.	3.	4.	5.	6.
Skipasm.og viðg.	27	139,86	4,27	8,43	5,21	157,77
Málmsmíðar	351	135,05	4,08	6,23	8,67	154,03
Trésmíðar	171	130,58	3,82	7,32	5,64	147,36
Húsgagnagerð	118	125,26	3,80	6,84	6,50	142,40
Flugvirkjun	123	194,84	3,95	1,93	23,30	224,02
Bifr.sm.og viðg.	176	138,90	3,84	8,12	8,39	159,25
Rafvirkjun	146	152,81	4,45	7,62	9,90	174,78
Bökunarvinna	15	113,51	3,24	3,77	10,60	131,12
Prentun og bókag.	65	156,99	5,22	0,00	17,96	180,17
	1192					

Tafla 4 Vinnutíma- og kaupgreiðslutafla - Ársmeðaltöl 1971.

Iðnaðarmenn

	Heildar-vinnust. þús.	Skipting vinnutíma			Heildar-kaup þús. kr.
		Dvt. %	Evt. %	Nvt. %	
	1.	2.	3.	4.	5.
Skipasm.og viðg.	27	80,6	14,3	5,1	4447
Málmsmíðar	351	80,8	10,7	8,5	54047
Trésmíðar	171	81,1	13,2	5,7	26725
Húsgagnagerð	118	80,3	12,7	7,0	16175
Flugvirkjun	123	80,0	2,6	17,4	25136
Bifr.sm.og viðg.	176	78,5	13,4	8,1	28329
Rafvirkjun	146	79,9	11,5	8,6	25349
Bökunarvinna	15	80,2	7,5	12,3	1955
Prentun og bókag.	65	87,8	0,0	12,2	11889
	1192				194052

Tafla 5 Tímakaupstafla - Ársmeðaltöl 1971

Verkakonur

	Heildar-vinnust. þús.	Tímak. í dagv. kr.	Helgid. álag kr.	Eftirv. álag kr.	Næturv. álag kr.	Meðal-tímak. kr.
	1.	2.	3.	4.	5.	6.
Fiskvinna	192	89,80	2,34	4,08	3,39	99,61
Afgreiðslustörf	43	91,46	2,87	1,22	3,20	98,75
Verksmiðjuvinna	356	86,09	2,66	1,14	1,33	91,22
Bæjarvinna	22	82,53	0,07	3,21	6,58	92,39
Bökunarvinna	17	98,23	3,55	0,69	2,02	104,49
Fatasaumur	150	97,32	3,36	0,50	0,19	101,37
Prentun og bókag.	24	107,25	3,68	0,00	10,14	121,07
Ýmis alm. vinna	52	94,52	3,29	0,28	3,75	101,84
	856					

Tafla 6 Vinnutíma- og kaupgreiðslutafla - Ársmeðaltöl 1971.

Verkakonur

	Heildar-vinnust. þús.	Skipting vinnutíma Dvt. %	Evt. %	Nvt. %	Heildar-kaup þús. kr.
	1.	2.	3.	4.	5.
Fiskvinna	192	84,3	10,7	5,0	19512
Afgreiðslustörf	43	92,5	3,2	4,3	4179
Verksmiðjuvinna	356	94,5	3,5	2,0	32092
Bæjarvinna	22	81,0	8,6	10,4	2023
Bökunarvinna	17	95,7	1,7	2,6	1820
Fatasaumur	150	98,6	1,3	0,1	13638
Prentun og bókag.	24	90,1	0,0	9,9	2890
Ýmis alm. vinna	52	94,4	0,7	4,9	5182
	856				81336

Ákvæðisvinna iðnaðarmanna.

Ákvæðisvinna hefur færst mjög í vöxt meðal ýmissa iðnaðarmannastétta. Tölur um ákvæðisvinnu hafa ekki áður verið birtar í Fréttabréfi Kjararannsóknarnefndar, en það er oft nokkrum erfiðleikum bundið að tímamæla afköst í ákvæðisvinnu. Kjararannsóknarnefnd hefur hafið skýrslusöfnun og úrvinnslu í því augnamiði að bæta úr þessu. Hér á eftir verða birtar tölur um ákvæðisvinnu trésmiða, múrara og málara á fjórða ársfjórðungi.

4. ársfjórðungur 1971.

	Samningsbundið tímakaup	Greitt tímakaup í dagv.	Ákvæðisvinna á klst.	Heildarvinnust. þús.	Vinnust. í ákv.v. þús.
	1.	2.	3.	4.	5.
	Í krónum				
Trésmíði	115.50	131.68	242.12	46538	15544
Múrverk	110.80	140.64	250.22	12083	9915
Málun	105.60	113.20	222.32	4333	3144
	Í %				
Trésmíði	100.0	114.0	209.6	100.0	33.4
Múrverk	100.0	126.9	225.7	100.0	82.6
Málun	100.0	107.2	210.5	100.0	72.6

Tölur í töflunni eru fengnar frá nokkrum fyrirtækjum í Reykjavík, sem Kjararannsóknarnefnd fær reglulega gögn frá. Aðeins þær stéttir eru teknar með, sem hafa verulegan hluta vinnutímans í ákvæðisvinnu. Unnið er að því, að fá áreiðanlegar tölur annarra stétta í ákvæðisvinnu.

Fyrsti dálkur í töflunni sýnir tímakaup í dagvinnu samkvæmt samningsbundnum taxta, næsti dálkur er tímakaup samkvæmt úrtaki Kjararannsóknarnefndar. Mismunur þessara tveggja dálka á að sýna yfirborganir tímakaups í dagvinnu. Þriðji dálkurinn sýnir ákvæðisvinnukaup á klst.

Yfirborganir samkvæmt töflunni er á bilinu 7 - 26%, nánari rannsókn þarf að gera til þess að fá nákvæmari tölur. Ákvæðisvinnan er um 210 - 226% hærri en tímakaup samkvæmt samningsbundnum taxta. Þessi munur á tímakaupi og ákvæðisvinnu er mjög mikill, og hlýtur að skapa óánægju meðlima annarra fagfélaga sem geta ekki unnið ákvæðisvinnu vegna eðlis atvinnunnar. Þessi munur hlýtur einnig að verka hvetjandi á launaskrið í tímakaupi. Fróðlegt væri að athuga hvort afkastaaukning er í samræmi við muninn á tímakaupi og á ákvæðisvinnu, en ekki eru tök á því hér. Þess má geta að rafvirkjar hafa eftirfarandi ákvæði í samningum sínum: "Ákvæðanefnd skal taka til athugunar liði sem að jafnaði og við venjulegar aðstæður skila meira en 50% fram yfir tímak. samkvæmt 1. gr. A lið, svo og liði, sem við einstakt verk skila meiru en 100% umfram tímakaup".

Yfirborganir og launaskrið.

I. Almennt um launaskrið og yfirborganir.

Samningar um kaup og kjör milli atvinnurekenda og launþega gilda jafnan til ákveðins tíma í senn, en stundum með fyrirfram ákveðinni áfangabreytingu, einni eða fleirum, á tímabilinu. Oft eru samningar með ákvæði um breytingar, og þá yfirleitt á kaupgjaldinu sjálfu, sem koma því aðeins til framkvæmda, að tiltekið viðmiðunarverðlag breytist.

Kaup og kjör breytast því ekki aðeins á þeim tímum sem tilteknir eru í orðalagi samnings, heldur einnig með ákveðnum fresti að breyttu verðlagi. Hvorar tveggja þessara kaupgjaldsbreytinga eru samningsbundnar og eru skráðar í kauptöxtum hvers tíma.

Nú geta greidd laun verið hærri en samningar kveða á um, þessi munur kallast yfirborganir, hins vegar er breyting yfirborgana frá einum tímapunkti til annars nefnd launaskrið. Mikilvægt er að hafa þessa skilgreiningu í huga þegar þessi grein er lesin.

Launaskriðs hefur gætt hér á landi og í nálægum löndum undanfarna 2 áratugi. Fyrirbrigðið hefur reynzt mælanlegt sökum þess að kaupgjaldi hefur þar yfirleitt verið skipað með heildstæðum samningum fyrir tiltölulega stóra hópa. Áhugi er fyrir hendi, af hálfu beggja aðila kjarasamninga, að rannsaka það og finna því tjáningarform. Í köflum II - IV er einkum rætt um breytingar á yfirborgunum, eða um launaskrið samkvæmt áðurnefndri skilgreiningu.

II. Er launaskrið æskilegt ?

Fyrir atvinnurekendur er launaskrið neikvætt að því leyti, að um er að ræða breytingu á launakostnaði fram yfir það stig sem eðlilegt er að þeir hafi reiknað með við þau reikningsskil sem gerð kjarasamninga oft á tíðum er.

Það fer svo eftir atvikum, hvort atvinnureksturinn verður að bera þetta hækkaða kaup sjálfur með skertum hagnaði, eða hvort honum tekst að velta þessum aukna kostnaði yfir á næsta viðskiptalið með hækkuðu verði á framleiddum vörum/veittri þjónustu.

Launaskrið getur einnig tryggt atvinnugreinum með góða framleiðni starfskrafta frá öðrum starfsgreinum með lakari framleiðni. Aðrar atvinnugreinar verða síðan að fylgjast með ef þær eiga að halda vinnuafli sínu, þótt engin afkastaaukning sé fyrir hendi til þess að mæta auknum kostnaði. Þrautalendingin verður svo hækkað söluverð á vöru og/eða þjónustu.

Hins vegar er atvinnurekendum oft hagur að því, að mismuna launþegum sínum í kaupi til að umbuna fyrir afköst eða aðra hagstæða eiginleika og tryggja stöðugleika í starfi. Þar sem mismunur í kaupi getur vegna aðhalds frá kjarasamningum aðeins orðið upp á við, þá er þarna um að ræða eina af orsökum þess að meðalkaup hóps fer upp fyrir lágmarkskaupið.

Frá sjónarmiði launþega er launaskrið einnig tvíþætt fyrirbrigði. Það má að sjálfsögðu teljast hagstætt að laun hækki fram yfir það sem náðst hefur fram í kjarasamningum, engin slær hendinni á móti vel fenginni umbun. Hins vegar er það óeðlilegt og jafnvel hættulegt frá sjónarmiði launþegahreyfingar að samningar um kaup og kjör verði einstaklingsbundnir í stað þess að vera almennir og þar með opnir. Í lágmarkslaunaákvæðum felst styrkur við samningagerð, enda getur hreyfingin ekki tryggt það að einstaklingssamningar haldist. Þá er það nauðsynlegt fyrir einingu verkalýðshreyfingar, að hún ráði því sjálf hvenær og að hve miklu leyti er vikið frá kröfunni um jöfnuð í kjaramálum.

III. Nánar um orsakir launaskriðs.

Ein af orsökum launaskriðs er þessi: Tekjur af ákvæðisvinnu, uppmælingu eða hlutaskiptum, svo og kaupgreiðslur, breytast meira en kaupgjald, sem einvörðungu miðast við tímalengd, þar eð launþegar njóta ekki í hinu síðarnefnda bættra afkasta vegna aukins vinnuálags, meiri hagræðingar, vélvæðingar eða hagstæðara náttúrufars. Afkastamæld laun verka þá stundum hvetjandi á tímalengdarbundin laun áður en hækkun er viðurkennd í samningum.

Hátt atvinnustig hefur almennt séð þennsluáhrif á víðtæku sviði, og einnig á kaup, bæði hið sameiginlega-samningsbundna og hið einstaklings-samningsbundna, sem og hið handahófskennda, ef um slíkt væri að ræða. Má ætla, að hátt atvinnustig ýti undir launaskrið, þ. e. að launagreiðslur, ósamningsbundnar af verkalýðsfélaga hálfu, hækki meira en kjarasamningakaupið, einkum ef langur tími líður á milli kjarasamninga við slíkt þennsluástand. Þá er ekki að efa, að eftir því sem lítt sundurgreindir kjarasamningar ná til stærri hópa, séu líkur á launaskriði meiri.

Þegar skortur er á vinnuafli, bjóða fyrirtæki, hvert í samkeppni við annað, betri aðbúnað, hærri laun og önnur fríðindi til þess að laða að hæft vinnuafl. Einkum gildir þetta, ef svo er ástatt í hagkerfinu, að atvinnuvegirnir eigi auðvelt með að axla greiðslubyrðar eða velta þeim á næstu viðskiptaliði.

Atvinnustig á Íslandi hefur verið mjög hátt undanfarin ár og fjöldi lausra starfa oft verið mikill. Í skýrslu til Hagráðs (1968) um ástand og horfur í efnahagsmálum segir, að líklegt megi telja að atvinnuleysi á árunum 1957-1966 hafi aldrei náð 2°/oo af vinnuaflinu og flest ár verið mun lægra, enda verður að taka inn í dæmið að á þessum árum var talsverður innflutningur á vinnuafli erlendis frá. Á árunum 1967/69 lækkaði atvinnustigið verulega frá því sem áður var, þegar síldveiðar brugðust og verðfall varð á erlendum mörkuðum fyrir útflutningsafurðir Íslendinga, og kjaraskerðingar urðu í formi hækkaðs verðlags sem engar eða takmarkaðar bætur komu fyrir. Síðustu ár hefur stórlega dregið úr atvinnuleysi, svo að nú er víða verulegur skortur á vinnuafli. Er þó ekki svo að skilja, að árstíðabundnum, og þó einkum svæðisbundnum, orsökum atvinnuleysis hafi verið útrýmt. Um atvinnuleysi vísast til skýrslna í Fréttabréfum Kjararannsóknarnefndar.

IV. Hvernig launaskrið birtist.

Í kafla III var rætt um orsakir launaskriðs, hér verður drepið á hvernig það birtist.

1. Breytingar á greiðslum umfram samninga, starfsmanni er ívilnað með yfirborgunum eða aukagreiðslum.

2. Breytingar á launaflokkum og aldurshækkunum starfsmanna eru þannig, að greidd eru önnur laun en samningar segja til um.

3. Aukin yfirvinna getur valdið tekjuaukningu umfram hlutfallslega hækkun kauptaxta. Það fer þó eftir skilgreiningu á launaskriði, hvort slík hækkun er talin til þess eða ekki.

V. Rökrætt um yfirborganir.

Sé litið svo á, að aukning þjóðarframleiðslu standi ein undir kjarabótum til launþega, má ætla að yfirborganir hafi á undanförnum árum iðulega verið búnar að nýta það svigrúm til kauphækkana sem fyrir hendi var við samninga. Nýjir hækkaðir kaupgjaldssamningar hafi þá farið að mestu í hækkað verðlag og stefnt gengi íslenzku krónunnar í voða.

Frá hinu sjónarmiðinu skoðað - að við kaupgjaldssamninga standi baráttan um uppskiptingu á þjóðartekjunum - eru yfirborganir oft á tíðum glögg ábending um það, að borð sé fyrir báru, hvað snertir almenna hækkun á kauptöxtum. Auk þess hlýtur að koma þar inn í málið það jafnréttissjónarmið launþegabaráttunnar, að launþegar eigi ekki að una greiðslum undir borðið til þeirra er njóta náðar.

Sú staðreynd, að yfirborganir hafa átt sér stað, gefur báðum aðilum kjarasamninga rök í hendur. Atvinnurekendur geta sagt að launþegar ættu að taka tillit til þeirrar tekjuaukningar sem yfirborganir fela í sér. Launþegar geta hins vegar spurt, hvort ekki sé hreinlegast að taka allar yfirborganir inn í skráð og samningsbundið kaup.

Yfirborganir verkamannalauna
1961 - 1971

Þær tölur sem hér fara á eftir eru teknar úr Fréttabréfum og öðrum gögnum Kjararannsóknarnefndar.

Tafla I

	Samnings bundin laun kr.	Helgi- daga álag kr.X	1 + 2 kr.	Árleg aukn. %	Greidd laun í dagv. kr.	Árleg aukn. %	Greitt meðalt. kaup m/hd.kr.	Árleg aukn. %
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
1961	22,77	0	22,77		24,70		28,10	
1962	25,06	0	25,06	10,1	27,90	13,0	32,50	15,7
1963	28,39	0	28,39	13,3	32,50	16,5	38,75	19,2
1964	34,88	0,40	35,28	24,3	41,25	26,9	48,60	25,4
1965	40,18	0,95	41,13	16,6	49,00	18,8	57,87	19,1
1966	48,22	1,15	49,37	20,0	58,82	20,0	70,20	21,3
1967	50,70	1,21	51,91	5,1	62,40	6,1	73,89	5,3
1968	54,14	1,30	55,44	6,8	66,12	6,0	78,28	5,9
1969	62,68	1,82	64,50	16,3	76,84	16,2	88,92	13,6
1970	76,67	2,22	78,89	22,3	93,98	22,3	108,80	22,4
1971	87,18	2,52	89,70	13,7	107,12	14,0	124,45	14,5

X Gert er ráð fyrir að 70% verkafólks fái greidda helgidaga frá 1964 - 1967 en 85% úr því.

Lítum nánar á dálk 3 og 5. Samkvæmt skilgreiningunni á yfirborgunum sýnir mismunur þessara dálka, sem báðir eru dagvinnutaxtar, yfirborganir í dagvinnu.

Tafla II

	Dálkur 3 úr Töflu I kr.	Dálkur 5 úr Töflu I kr.	Mis-munur kr.	Mis-munur %
	1.	2.	3.	4.
1961	22,77	24,70	1,93	8,5
1962	25,06	27,90	2,84	11,3
1963	28,39	32,50	4,11	14,5
1964	35,28	41,25	5,97	16,9
1965	41,13	49,00	7,87	19,1
1966	49,37	58,82	9,45	19,1
1967	51,91	62,40	10,49	20,2
1968	55,44	66,12	10,68	19,3
1969	64,50	76,84	12,34	19,1
1970	78,89	93,98	15,09	19,1
1971	89,70	107,12	17,42	19,4

Það kemur greinilega í ljós á Töflu 2 að yfirborganir hafa vaxið mjög á síðasta áratug. Þær voru um 2 krónur á hverja unna klst. verkamannalauna 1961 en eru komnar yfir 17 krónur 1971, en hlutfallslega hafa yfirborganir verið um 20% frá 1965. Þetta er sýnt betur á eftirfarandi mynd.

Mynd I

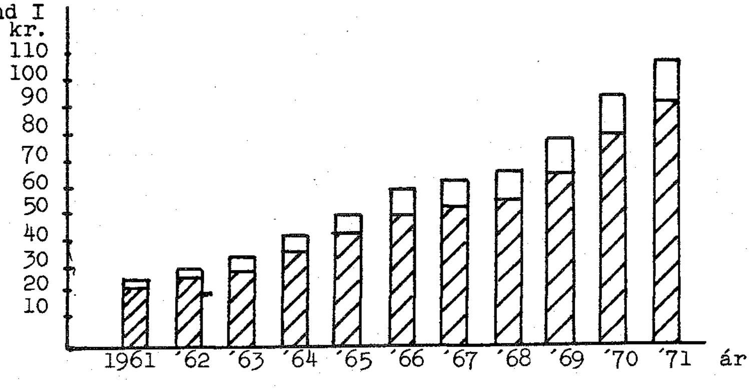

Skástrikuðu reitirnir sýna samningsbundinn kauptaxta en óstrikuðu reitirnir yfirborganir.

Yfirborganir í yfirvinnu (þ. e. greitt fyrir yfirvinnu umfram taxtakaup í þeirri vinnu) væri fræðilega hægt að sýna nálægt lagi, ef reiknaður væri fjöldi yfirvinnutíma út úr launaskýrslum undanfarinna ára. Á því eru hins vegar vandkvæði, og verður því ekki gerð tilraun til þess hér. En fróðlegt er að bera saman samningsbundin laun í dagvinnu og greitt meðaltímakaup, þ. e. dálka 3 og 7 úr töflu I. (Meðaltímakaup = Greitt kaup : Dvt. + X · Evt. + y · Nvt., þar sem x og y eru margföldunarstuðlar yfirvinnuálags - nú 1,4 og 1,8).

Tafla III

	Dálkur 3 úr Töflu I kr.	Dálkur 7 úr Töflu I kr.	Mis-munur kr.	Mis-munur %
	1.	2.	3.	4.
1961	22,77	28,10	5,33	23,4
1962	25,06	32,50	7,44	29,7
1963	28,39	38,75	10,36	36,5
1964	35,28	48,60	13,32	37,8
1965	41,13	57,87	16,74	40,7
1966	49,37	70,20	20,83	42,2
1967	51,91	73,89	21,98	42,3
1968	55,44	78,28	22,84	41,2
1969	64,50	88,92	24,42	37,9
1970	78,89	108,80	29,91	37,9
1971	89,70	124,45	34,75	38,7

Hlutfall raunverulega greiddrar yfirvinnu yfir samningsbundin dagvinnulaun segir nokkuð um atvinnustigið, afkomu verkamanna og atvinnuveganna og greiðslubyrði þeirra. Breyting á atvinnustiginu kemur ekki sízt fram á yfirvinnu, þannig má sjá í dálki 4 áhrif erfiðleika áranna þegar síldveiðin bregst og verðfall verður á erlendum mörkuðum.

Að síðustu, í þessum kafla, verður fjallað nokkuð um hlutfallslegar launabreytingar milli ára þ. e. dálka 4, 6 og 8 í töflu I, sjá mynd 2, óstrikuðu súlurnar sýna hlutfallslega aukningu

samningsbundinna launa milli ára (dálkur 4 í töflu II). Á sama hátt sýna skástrikuðu súlurnar hlutfallslega aukningu greiddra launa í dagvinnu milli ára (dálkur 6) og lóðréttstrikuðu súlurnar sýna greitt meðaltímakaup (dálkur 8).

Í heild má sjá, að talsvert hefur dregið úr launahækkunum 1967 og 1968, enda eykst atvinnuleysi mjög á þeim árum. Fremur lítil launahækkun er árið 1971 miðað við 1970, en það er vegna þess að samningar tókust 1. des. 1971 og hafa þeir því mjög óveruleg áhrif á því ári.

Með því að bera saman óstrikuðu súluna og skástrikuðu súluna, má sjá hvernig yfirborganir hafa verið á þessum tíma og vísast til töflu II og myndar í því sambandi. Út frá lóðréttstrikuðu súlunni (greitt meðaltímakaup) má sjá hvernig atvinnustigið, afkoma atvinnuveganna og verkamanna breytist.

Mynd 2

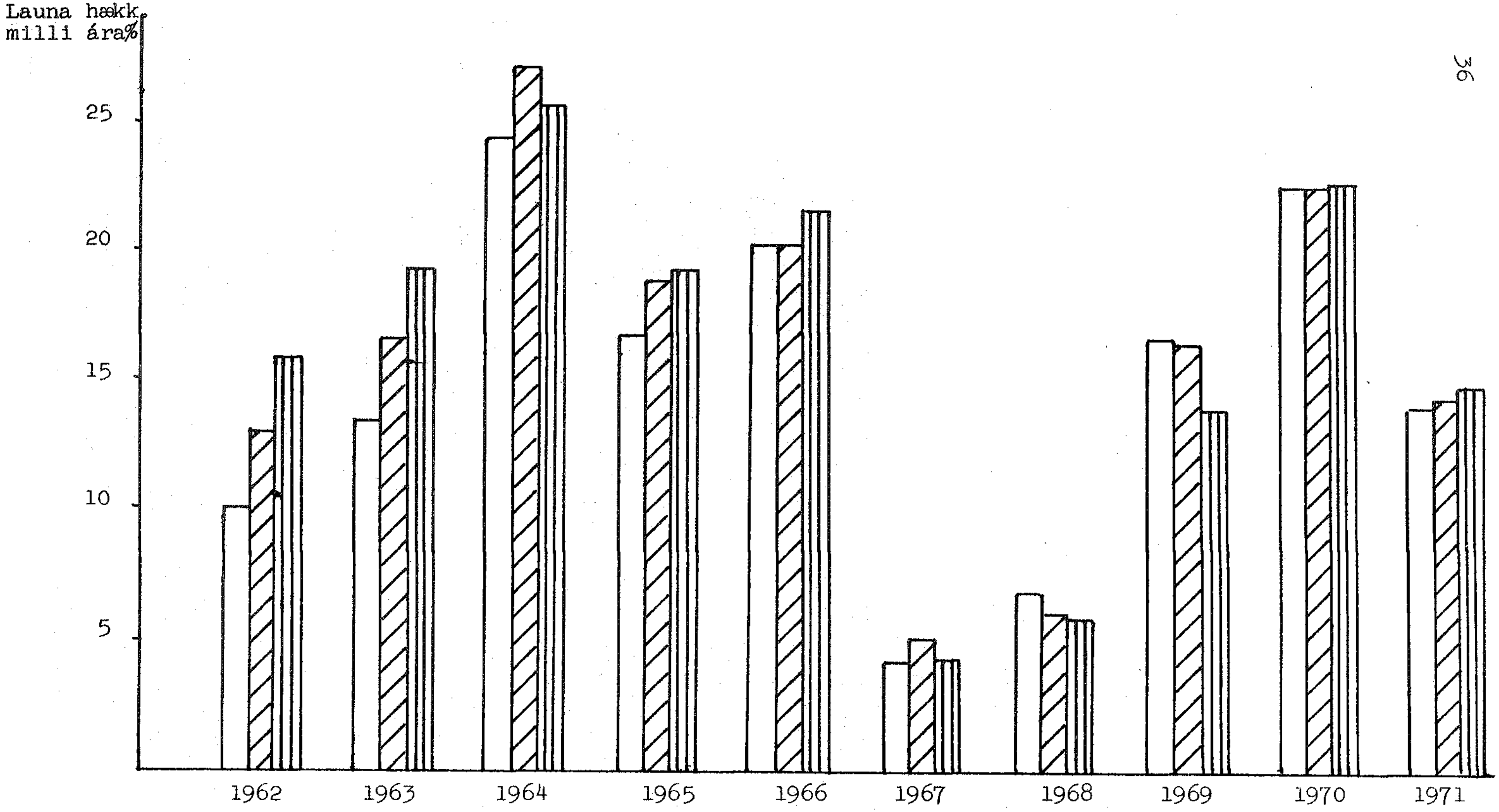
Launna hækk.
milli ára%
25
20
15
10
5
1962
1963
1964
1965
1966
1967
1968
1969
1970
1971

IV Launaskrið.

Eins og áður er nefnt er launaskrið þær breytingar yfirborgana sem eiga sér stað frá einum tímapunkti til annars. Launaskrið getur því verið jákvætt, neikvætt eða 0 á sama tíma og yfirborganir eru fyrir hendi. Til þess að finna tölur um launaskrið þarf að skoða nánar töflu II, hér á eftir verða skráðir dálkar 3 og 4 úr töflu II. Dálkur 3 er mismunur í krónum á taxtalaunum og greiddum launum, dálkur 4 sýnir hlutfallslegan mismun þessara stærða.

Tafla IV

	Dálkur 3 úr Töflu II kr.	Launaskrið kr.	Dálkur 4 úr Töflu II kr.	Hlutfl. launaskrið %
	1.	2.	3.	4.
1961	1,93		8,5	
1962	2,84	0,91	11,3	2,8
1963	4,11	1,27	14,5	3,2
1964	5,97	1,86	16,9	2,4
1965	7,87	1,90	19,1	2,2
1966	9,45	1,58	19,1	0,0
1967	10,49	1,04	20,2	1,1
1968	10,68	0,19	19,3	- 0,9
1969	12,34	1,66	19,1	- 0,2
1970	15,09	2,75	19,1	0,0
1971	17,42	2,33	19,4	0,3

Samkvæmt áðurnefndri skilgreiningu fæst launaskrið með því að reikna út breytingar á yfirborgunum frá einum tíma til annars.

Launaskrið það sem fram kemur í töflu III er sýnt myndrænt í myndum 3 og 4.

Mynd 3

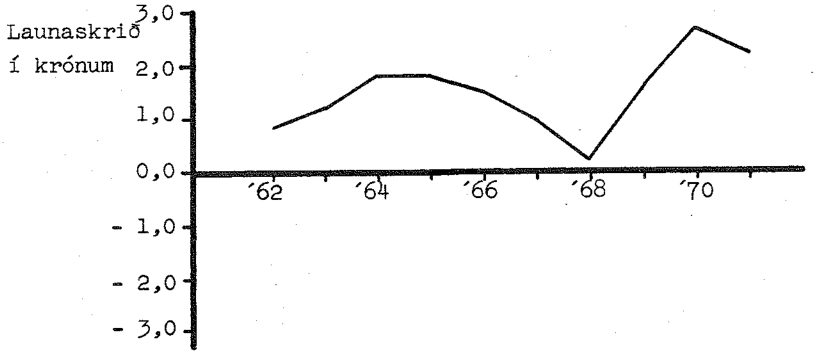

Mynd 4

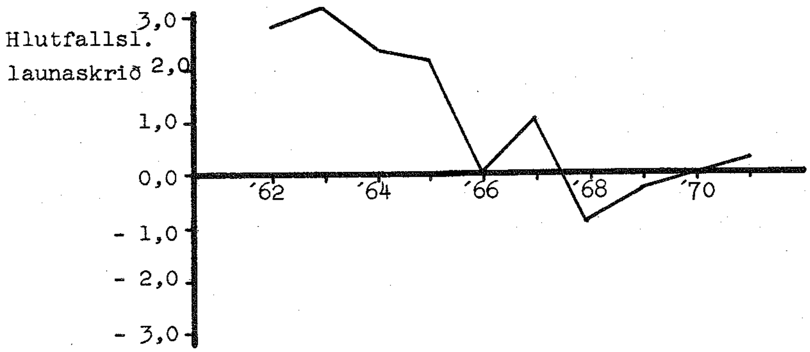

Myndirnar og tafla IV sýna þróun launaskriðs árin 1961 til 1971. Athyglisvert er hversu lítið hefur dregið úr launaskriði erfiðleikaárin 1966 - 1969. Launaskrið í krónum er allt tímabilið jákvætt en hlutfallslegt launaskrið er neikvætt á árunum 1968 - 1970. Þess ber að geta, að kjararýrnun hefur

orðið miklu meiri á árunum 1966 - 1969 en minnkandi launaskrið gefur til kynna vegna hækkandi verðlags, sem hefur ekki haft í för með sér hliðstæða hækkun kaupgjalds.

Árið 1970 - 1971 er launaskrið farið að stíga aftur, gera má ráð fyrir verulegri aukningu launaskriðs árið 1972, þar sem öll helztu skilyrði fyrir vexti þess eru fyrir hendi, má þar nefna samninga til langs tíma, sameiginlega samninga fyrir stóran hóp launafólks, mikla þenslu í þjóðarbúinu og hátt atvinnustig. Þróunin á tímabilinu 1961 - 1971 sýnir að launaskrið er háð efnahagslegri afkomu þjóðarbúsins og fylgir hagsveiflunni a.m.k. að nokkru leyti.

V Kaupmáttur launaskriðs.

Tafla V

	Kaupm.vísit. taxtak.verkam. í dagvinnu 1963 = 100	Breyting frá ári til árs í %	Kaupm.vísit. raunverul.gr. launa verkam. í dagvinnu 1963 = 100	Breyting frá ári til árs í %	Mism. kaupm. launa skriðs
	1.	2.	3.	4.	5.
1961	100,7		95,5		- 5,2
1962	100,0	- 0,7	97,2	1,8	- 2,8
1963	100,0	0	100,0	2,9	0
1964	103,0	3,0	106,5	6,5	3,5
1965	110,7	7,5	118,1	10,9	7,4
1966	120,2	8,6	120,1	8,5	7,9
1967	122,2	1,7	131,4	2,3	9,2
1968	113,5	- 7,1	120,6	- 8,2	7,1
1969	107,5	- 5,3	115,0	- 4,6	7,5
1970	116,0	7,9	124,2	8,0	8,2
1971	124,3	7,2	133,5	7,5	9,2

Þessar tölur eru miðaðar við vísitölu framfærslukostnaðar á hverja greidda vinnustund án orlofs. Við samanburð á þessum tveim kaupmáttarvísitölum verður að gæta þess að tölurnar eru afstæðar og verður að túlka sem slíkar. Þ. e. tölurnar sýna afstöðu kaupmáttarins á hverjum tíma til kaupmáttarins 1963.

Dálkur 5 í töflu V er neikvæður fyrstu tvö árin vegna þess, að miklu meiri stígandi er í dálki 3 en í dálki 1 og að grundvallarárið er 1963 en ekki 1961.

Tafla V sýnir greinilega hversu mikil áhrif launaskriðsins eru á raunverulegan kaupmátt. Gera verður því skýran greinarmun á þessum tveim kaupmáttarvísitöluröðum þegar þessi mál eru rædd. Taflan sýnir einnig, að kaupmáttarvísitala taxtakaupsins hefur hækkað á tímabilinu um 23,4% en kaupmáttarvísitala raunverulega greiddra launa um 39,8% á sama tíma.

VI. Lokaorð.

Töflur hér að framan gefa tilefni til alvarlegra íhugana. Samkvæmt Fréttabréfum Kjararannsóknarnefndar hefur kauptaxti verkamanna í Reykjavík í dagvinnu hækkað um 293,9% (nær fjórfaldast) á árunum 1961 - 1971. Raunverulega greitt tímakaup í dagvinnu hækkar á sama tíma um 333,7% (eða rúmlega fjórfaldast, sjá töflu I). En á þessum árum hækkar kaupmáttur taxtakaupsins um 23,4% og kaupmáttur þess kaups sem greitt er (að launaskriði meðtöldu) samkvæmt athugunarúrtaki Kjararannsóknarnefndar (sjá töflu IV) um 39,8%. Þessar kaupmáttartölur eru miðaðar við hverja greidda vinnustund án orlofs og reiknaðar út frá vísitölu framfærslukostnaðar, sjá skýringar við töflu V. Athygli skal vakin á því, að vísitala vöru og þjónustu er jafngildur mælikvarði á kaupmáttarbreytingar. Samkvæmt henni hefði kaupmáttaraukningin verið heldur minni en hér er sýnd, en hlutföll að sjálfsögðu haldizt milli hinna tvenns konar kaupmáttarstærðarraða.

Fjórföldun kaupgjalds meðan kaupmáttur eykst aðeins um 40% segir sína sögu, og gefur vissulega tilefni til íhugana um hvort aðrar leiðir en vísitölubinding geti betur náð því markmiði að tryggja kaupmátt launa.